

Advies

DATUM 15 juni 2017
VOLGNUMMER 2016-2017/5

COMMISSIE Commissie voor Cultuur,
Jeugd, Sport en Media,
Vlaams minister van Jeugd

Geef gehoor aan aanbevelingen van VN Kinderrechten Comité

Het is intussen een traditie. Bij elk Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan (JKP) en bijhorende tussentijdse rapporten geeft het Kinderrechtencommissariaat advies.

Het is voor het Kinderrechtencommissariaat een uitgelezen kans om aanbevelingen te formuleren bij de implementatie van het kinderrechtenverdrag in Vlaanderen en dit voor alle relevante beleidsdomeinen. Het kinderrechtenverdrag spreekt niet alleen het beleidsdomein Jeugd aan maar moedigt alle relevante beleidsactoren aan werk te maken van kinderrechten.

Vlaams minister van Jeugd Sven Gatz vroeg advies aan het Kinderrechtencommissariaat bij het 'Ontwerp tussentijds rapport Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan (JKP) 2015- 2019', op de versie van 28 april 2017. Het Kinderrechtencommissariaat ging in op de vraag en gaf op 15 juni 2017 advies aan de minister.

In dit advies vraagt het Kinderrechtencommissariaat meer gehoor te geven aan de aanbevelingen van het VN Kinderrechten Comité.

- Een tussentijds rapport moet meer zijn dan een stand van zaken van de uitgevoerde acties. Even essentieel zijn: budgetmonitoring, kinderrechtenindicatoren, knelpunten en voorbeelden van goede praktijken.
- Het tussentijds rapport is te statisch. Het voedt onterecht de indruk dat Vlaanderen niet anticipeert op uitdagingen waar ze vandaag voor staat: de (tijdelijke) instroom van een relatief grote groep vluchtelingen en de problematiek van radicalisering bij moslimjongeren.

Daarnaast pleit het Kinderrechtencommissariaat in dit advies voor een hogere versnelling in de strijd tegen kinderarmoede.

- Het tussentijds rapport somt tal van acties op maar de armoedecijfers tonen nog geen vooruitgang.

- We hopen dat Vlaanderen alsnog de kinderbijslag sterker zal inzetten als instrument tegen kinderarmoede.

Vlaanderen bleef de voorbije jaren inzetten op het welzijn van kinderen en jongeren. Ze koos de kaart van het psychisch welzijn en de bescherming van kinderen tegen geweld. Ze stemde het hulpaanbod en de hulpvraag verder op elkaar af.

- Vanuit terugkerende klachten bij onze Klachtenlijn vragen we om blijvende inzet voor continuïteit in de hulpverlening, voldoende (crisis)hulpaanbod en vraaggerichte, participatieve hulpverlening.
- We missen acties rond Family Justice Centres.
- Het blijft uitkijken naar het decreet over jongeren in conflict met de wet en het decreet buitenschoolse kinderopvang.

Het Kinderrechtencommissariaat waardeert de onderwijsinspanningen van Vlaanderen. Ze wil gaan voor 'elk' talent. Deze missie werd de voorbije jaren te weinig ondersteund.

- Vlaanderen moet blijven inzetten op een positief schoolklimaat.
- Leerlingenbegeleiding vanuit onderwijs én welzijn is essentieel.
- Inclusief onderwijs kan slagen mits voldoende ondersteuning op elk niveau.

Veel minderjarigen in Vlaanderen groeien op in een kwaliteitsvolle woning. Een niet te verwaarlozen minderheid kan daar niet op rekenen. Vlaanderen ondernam tal van acties om de tekorten op de woningmarkt aan te pakken. Toch is bijsturing nodig.

- Het kindperspectief mag meer doorwegen in het woonbeleid.
- Er is nood aan extra sociale huurwoning en het hertekenen van huursubsidiestelsel. Het toepassen van rationele bezettingsnormen plaatst gezinnen en woonactoren voor zware dilemma's.
- Dak- en thuisloze kinderen hebben recht op een passende levensstandaard: verzilver het 'globaal plan dak- en thuisloosheid 2017-2019' structureel én financieel.
- De visie op kindvriendelijk woonomgeving zit goed, nu de praktijk nog.

Vlaanderen zette in op participatie en ruimte voor jongeren om volop jong te zijn. Ze investeerde in organisaties, onderzoeken, consultatierondes en projecten.

- Het recht op participatie is nog geen verworven recht, ook niet op lokaal beleidsniveau. Investing blijven dus hoogst nodig.
- Het jeugdwerk moet jeugdwerk blijven. De preventieve werking via positieve identiteitsontwikkeling mag niet overhellen naar detectie en pre-pressieve benadering.

1. De echo van het VN Kinderrechten Comité

Het Kinderrechtencommissariaat geeft bij elk JKP en bijhorende tussentijdse rapporten advies. De basis van onze adviezen is telkens het kinderrechtenverdrag en de verschillende aanbevelingen van het VN Kinderrechten Comité.

In de laatste slotbeschouwingen van het VN Kinderrechten Comité bij het Belgische rapport van 2010¹, vroeg het Comité aan België om een meer slagkrachtig actieplan en een grotere aandacht voor monitoring. Herhaaldelijk riep het Kinderrechten op in te gaan op de aanbevelingen van VN Kinderrechten Comité. Ook vandaag blijft deze oproep overeind.

1.1. VN Kinderrechten Comité vraagt om vooruitgangsrapport met uitdagingen

Voor het VN Kinderrechten Comité en het Kinderrechtencommissariaat horen de rechten van kinderen de sporen te zijn waarop het jeugd- en kinderrechtenbeleid rijdt. Ideaal stemmen de hoofdstukken van het JKP overeen met kinderrechten en dragen de acties bij tot een verdere implementatie van het kinderrechtenverdrag.

Samen met het Comité pleit ook het Vlaams Parlement voor een actieplan en bijpassende follow-up die vanuit kinderrechten vorm krijgen². Voor het Comité is een actieplan pas slagkrachtig als het bestaat uit concrete doelstellingen, indicatoren, tijdschema's en gepaste budgetten. Een monitoring en follow-upmechanisme moet de vooruitgang en uitdagingen in kaart brengen. Het Vlaams Parlement wil een monitoring die niet alleen realisaties opsomt, maar ook oog heeft voor de tekorten en de nodige bijsturing van het beleid.

Leggen we het 'tussentijds rapport Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (JKP) 2015-2016' naast de slotbeschouwingen van het VN Kinderrechten Comité dan komt het rapport enigszins tegemoet aan de geformuleerde verwachtingen. Het rapport geeft een stand van zaken van de uitvoering van de JKP-acties voor de periode 2015-2016. Per strategische en operationele doelstelling krijgt de lezer een overzicht van alle acties die gedurende de voorbije twee jaren gerealiseerd zijn. Anderzijds schiet het rapport ook tekort om als een volwaardig beleidsinstrument beschouwd te kunnen worden.

1.2. Terugblikken is leerrijk

De monitoring van kinderrechten in Vlaanderen heeft al vele vormen aangenomen.

Van uitgebreid jaarlijks verslag naar summier tussentijds rapport

Doorheen de jaren zijn de tussentijdse rapportages in aantal en volume afgenomen. Bij aanvang van het Vlaams kinderrechtenbeleid werd gekozen voor een jaarlijkse uitgebreide verslaggeving bij het Vlaams Actieplan Kinderrechten. Nu is het kinderrechtenbeleid geïntegreerd in het jeugdbeleid, is er één gezamenlijk beleidsplan, één gezamenlijk tussentijds rapport en één gezamenlijk eindrapport. Op zich kan dit als een stap vooruit worden beschouwd. Veel hangt evenwel af van de wijze waarop de (tussentijdse) rapportage vorm krijgt. En net daar knelt de schoen.

¹ UN Committee on the Rights of the Child (CRC), Consideration of reports submitted by States parties under article 44 of the Convention : *Convention on the Rights of the Child : concluding observations* : Belgium, 18 June 2010, CRC/C/BEL/CO/3-4, available at: <http://www.refworld.org/docid/4cb6ce902.html>.

² Voorstel van resolutie betreffende de optimalisering van het middenveld Kinderrechten, *Parl. St.*, Vl. Parl., 2012-13, nr 2003/1.

'Traject' is voortaan basis van tussentijds rapport

Reden voor de vernoemde afslanking is de planlastoverlast. De Vlaamse overheid moet niet alleen rapporteren over het jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan maar ook over de uitvoering van andere beleidsplannen.

Om de opvolging van al deze plannen efficiënt te laten verlopen ontwikkelde de overheid 'Traject'. Traject laat toe alle beleids- en beheersdoelstellingen, onderliggende projecten, programma's en processen en bijbehorende indicatoren op te volgen om tegemoet te komen aan de rapporteringsvragen van elk beleids- en organisatieniveau³.

In essentie stroken de doelstellingen van Traject met de wensen van het VN Kinderrechten Comité. Beiden hebben de ambitie om:

- doelstellingen en acties op te volgen,
- de processen of de wijze waarop de acties gerealiseerd, belemmerd, bijgestuurd of afgeschaft worden in kaart te brengen,
- duiding te geven bij het 'waarom' van wijzigingen,
- via indicatoren de effecten van het beleid opvolgen.

We stellen vast dat het tussentijds rapport vooral een overzicht geeft van de uitgevoerde acties. Duiding over de wijze waarop acties al dan niet gerealiseerd zijn of informatie over de wijze waarop de actie een verschil heeft gemaakt, bijvoorbeeld, ontbreekt.

1.3. Van bulletpoints naar volwaardig tussentijds rapport

Een stand van zaken van de uitgevoerde acties is zeker zinvol. Het is een motor in de opvolging van het geplande jeugd- en kinderrechtenbeleid. Het brengt aan het licht voor welke kinderrechten doelstellingen en acties de overheid blijft gaan, welke acties gerealiseerd, bijgestuurd of gestopt zijn. Was er geen stand van zaken dan bestond de kans dat vooropgestelde kinderrechtenacties van de radar zouden verdwijnen of, in het slechtste geval, onopgemerkt of ongerealiseerd zouden achterblijven.

Toch volstaat een stand van zaken van de uitgevoerde acties niet. Er is meer nodig om zicht te krijgen op de wijze waarop het beleid een verschil maakt voor kinderen en jongeren in Vlaanderen. Er is nood aan bulletpoints 'met' uitleg.

Werk met kinderrechtenindicatoren

Waarom geen cijfers of kinderrechtenindicatoren opnemen die ons informeren over de voortgang of uitdagingen die op ons afkomen? De Vlaamse en de federale overheid hebben al wat stappen ondernomen om tot waardevolle kinderrechtenindicatoren te komen. Het JKP 2015-2019 had duidelijk aandacht voor indicatoren. Elk gepland project of proces was vertaald in een outputindicator.

Ideaal vinden we ook in het tussentijdse rapport info over de voortgang, uitgedrukt als een score op een bijhorende outputindicator.

³ <https://overheid.vlaanderen.be/waar-staat-traject-voor>.

Geef info over het aantal bereikte kinderen

Waarom geen informatie over het aantal bereikte kinderen en jongeren in het tussentijds rapport opnemen?

Jaarlijks publiceert de studiedienst van de Vlaamse regering de Vlaamse armoedemonitor en verzamelt Kind & Gezin statistieken over het 'Kind in Vlaanderen'. Gesubsidieerde organisaties en instanties moeten verslag uitbrengen over het aantal kinderen en jongeren dat ze met hun actie bereiken. Waarom niet deze informatie in een geaggregeerde vorm opnemen in het rapport? Ze is tenslotte voorhanden.

Lijst knelpunten op want ze zorgen voor bijsturing

Waarom niet duidelijker inzoomen op de verbeterpunten in het jeugd- en kinderrechtenbeleid? Een tussentijds rapport is een perfect instrument om in kaart te brengen welke actie moet worden bijgestuurd of waar extra inspanningen noodzakelijk zijn.

Geef goede praktijken mee want ze bieden perspectief

Waarom geen goede praktijken in het tussentijds rapport opnemen? Ze bieden perspectief en zorgen ervoor dat alle betrokkenen zich blijven inzetten.

Per operationele doelstelling kunnen goede praktijken aantonen waar de Vlaamse overheid vooruitgang heeft geboekt op het vlak van kinderrechten, of waar de Vlaamse overheid aantoonbaar resultaat boekt in een bepaalde context.

Een interessant voorbeeld is de website wonenvlaanderen.be. Visitatiecommissies gaan bij het visiteren expliciet op zoek naar goede praktijken. Deze goede praktijken worden per operationele doelstelling geordend en publiek gemaakt⁴.

Zorg voor budgetmonitoring

Waarom geen tussentijds rapport inclusief budgetoverzicht? Een budgetmonitoring brengt in kaart naar waar de middelen gaan of niet meer gaan. Nu Vlaanderen het oormerken heeft losgelaten van, bijvoorbeeld, de lokale middelen voor jeugd of armoedebelid wordt budgetmonitoring des te belangrijker.

Doorheen het rapport worden sporadisch budgetten vermeld die aan specifieke acties of projecten verbonden zijn, maar een volledig overzicht ontbreekt.

'Eenmeting jeugdbeleid' onderstreept belang van lokale monitoring

Vlaanderen trekt de laatste jaren de kaart van integreren en decentraliseren.

- Lokale besturen maken sinds 2014 een gezamenlijk strategisch meerjarenplan (SMJP) op in plaats van diverse afzonderlijke sectorale plannen, zoals het lokaal jeugdbeleidsplan.
- Vanaf 2016 werden de sectorale subsidies voor bijvoorbeeld het jeugdbeleid geïntegreerd in het Gemeentefonds.

⁴ <https://www.wonenvlaanderen.be/visitatieraad-shms/goede-praktijken-van-sociale-huisvestingsmaatschappijen-gedetecteerd-door>.

In het recent gepubliceerde rapport 'Eenmeting jeugdbeleid in lokale besturen'⁵ bestudeerde het Instituut voor de Overheid de gevolgen van de integratie en decentralisatie. De studie illustreert dat monitoring op lokaal niveau noodzakelijk is en blijft.

De onderzoekers tonen aan dat er sinds de integratie minder impact uitgaat van de lokale jeugdraad op het lokale beleid. Kinderen en jongeren lopen verloren in de globale aanpak. Budgetzekerheid en budgettransparantie zijn minder omdat er voor jeugd geen aparte subsidiestromen meer zijn. De onderzoekers concluderen dat de Vlaamse overheid een stimulerende en sturende rol moet blijven opnemen.

2. Vermijd twee realiteiten en twee snelheden

De ontwerpfase van het JKP 2015-2019 ligt al een hele tijd achter ons. De eerste steen voor het JKP 2015-2019 werd gelegd in 2013 met de omgevingsanalyse en het grote prioriteitendebat. In het voorjaar van 2015 werkten de bevoegde administraties projecten, processen en indicatoren uit. Het JKP 2015-2019 werd in de zomer van 2015 gefinaliseerd.

2.1. Maatschappelijke uitdagingen onderbelicht

Sinds de zomer van 2015 staat Vlaanderen voor twee grote uitdagingen die tot bijkomende beleidsacties hebben geleid: de (tijdelijke) instroom van een relatief grote groep vluchtelingen en de problematiek van radicalisering bij moslimjongeren. Beide uitdagingen hebben sterke linkers met kinderrechten en het leven van kinderen, jongeren, ouders en professionals die dagelijks omgaan met kinderen en jongeren.

Screenen we het rapport op acties die perspectief bieden aan de rechtstreeks betrokken kinderen en jongeren, dan vinden we amper acties terug die tegemoetkomen aan de impact van deze gebeurtenissen. Het rapport maakt melding van extra vrijetijdsinitiatieven voor vluchtelingkinderen, maar zoomt niet in op acties die aan hun andere rechten raken. Het tussentijds rapport beschrijft in algemene termen initiatieven rond radicalisering en preventie van gewelddadig extremisme. Het gaat niet in op de vele vragen en dilemma's die bij kinderen, jeugdhulpverleners, jeugdwerkers, leerkrachten, schooldirecties rond deze problematieken leven.

2.2. Acties rond maatschappelijke uitdagingen onderbelicht

We betreuren dat het rapport zo weinig melding maakt van de acties die Vlaanderen rond beide problematieken opzet. Hierdoor wordt een onwezenlijk beeld van het jeugd- en kinderrechtenbeleid geschetst en gevoed. Het is alsof het jeugd- en kinderrechtsbeleid een statisch gebeuren is, zonder binding met de realiteit waarin kinderen, jongeren, hun ouders en professionals vandaag leven. Het is alsof het beleidsplan amper anticipeert op een sterk veranderende realiteit die gevolgen heeft voor vele kinderen en hun rechten.

⁵ http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/eenmeting_lokaal_jeugdbeleid.pdf.

3. Integrale karakter van beleidsplan mag niet verdwijnen

Eén van de grote ambities van het JKP is de realisatie van een integraal jeugd- en kinderrechtenbeleid.

De verwezenlijking van een volwaardige jeugd- en kindertijd is niet alleen de taak van één beleidsdomein of beleidsniveau. Meerdere beleidsdomeinen maken voor kinderen en jongeren een verschil. Van belang zijn: jeugd, onderwijs en welzijn maar ook wonen, mobiliteit, ruimtelijke ordening, bestuurszaken, integratie en inburgering, ...

Daarnaast is samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen en beleidsniveaus noodzakelijk. Kinderen in armoede, zieke kinderen, kinderen met psychische problemen, kinderen in een asielcontext, kinderen in een echtscheidingscontext zijn gebaat bij een goede samenwerking tussen de diverse beleidsdomeinen en -niveaus. Denk bijvoorbeeld aan de wijze waarop het federale beleid inzake maatschappelijke integratie gevolgen heeft voor het Vlaamse welzijnsbeleid. Of de wederzijdse beïnvloeding tussen onderwijs, jeugd en welzijn voor het psychisch welzijn van kinderen.

3.1. Integraal beleidsplan vraagt acties van vele beleidsdomeinen

Het JKP 2015-2019 omvat acties binnen diverse beleidsdomeinen zoals jeugd, cultuur, onderwijs of welzijn. Het tussentijds rapport brengt verslag uit over de stand van zaken binnen deze beleidsdomeinen. Daarnaast wendt de Vlaamse regering het moment van tussentijdse rapportage aan om nieuwe acties aan het JKP toe te voegen. Dit binnen de beleidsdomeinen jeugd, welzijn, armoedebestrijding, omgeving, internationale samenwerking.

Deze acties zijn op zich een goede zaak, maar we betreuren wel dat het tussentijds rapport niet 'nog' ruimer is gegaan in zijn nieuwe actiepunten. Beleidsdomeinen zoals gelijke kansen, inburgering en integratie of bestuurszaken ontbraken in het JKP 2015-2019. En ontbreken ook nu weer.

3.2. Integraal beleidsplan legt belang van samenwerking bloot

Ook missen we engagementen om noodzakelijke samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen en -niveaus te realiseren. Elk beleidsdomein lijst de gerealiseerde acties binnen zijn beleidsdomein op. Hierdoor wordt de indruk gewekt dat er nauwelijks wordt samengewerkt om de operationele doelstellingen te realiseren.

4. Ga voor hogere versnelling in strijd tegen kinderarmoede

'In 2019 is het aandeel kinderen en jongeren dat in Vlaanderen in armoede leeft met 30% gedaald'. Dit is de eerste doelstelling in het JKP 2015-2019. Via verschillende acties wenst de Vlaamse overheid deze ambitie waar te maken.

Het tussentijds rapport vermeldt onder meer de aandacht voor gezinnen met jonge kinderen en jongvolwassenen in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA), de voorbereiding van het nieuwe kinderbijslagsysteem, kostenbeheersing in onderwijs en de inzet op zinvolle vrijetijdsbesteding op maat.

4.1. Armoedecijfers tonen nog geen vooruitgang

Om de strategische doelstelling over armoedebestrijding te evalueren, kiest het JKP voor twee indicatoren.

Het algemeen armoederisico in Vlaanderen moet 30% dalen tegenover EU-SILC 2013. Het gaat om de samengestelde indicator 'in armoede of sociale uitsluiting', in 2013 15,4%⁶. Volgens het laatste cijfer van 2015 (15,0%) is die echter ongeveer constant gebleven.

Daarnaast wil de Vlaamse overheid het aantal kinderen dat in armoede geboren wordt, halveren in vergelijking met de nulmeting van het Pact 2020. De kansarmoede-index van Kind en Gezin mag in 2020 nog maximaal 3,8% bedragen.⁷ Sinds het referentiejaar 2008 is de kansarmoede-index echter constant gestegen tot 12,01% in 2015⁸.

De twee indicatoren tonen dus vooralsnog geen vooruitgang. De evolutie bij de tweede indicator is zelfs volledig tegengesteld aan de doelstelling van het JKP. Die situatie baart zorgen en noopt tot extra maatregelen. Het is echter onduidelijk hoe het geheel van bestaande en nieuwe maatregelen ervoor zal zorgen dat de armoede effectief daalt zoals gepland. Enkel voor de kinderbijslag is het effect op armoede berekend, en dat blijft relatief beperkt (zie verder).

4.2. Kinderbijslag versterken als instrument tegen kinderarmoede

Uit internationaal onderzoek blijkt een sterk verband tussen gerichte investeringen in kinderbijslag en vermindering van kinderarmoede⁹. Het bestaande Belgische systeem realiseert een betekenisvolle impact op kinderarmoede, maar scoort minder goed dan andere landen met een vergelijkbaar welvaartsniveau. Het is dus mogelijk om de uitgaven voor kinderbijslag doelmatiger in te zetten in de strijd tegen kinderarmoede. De hoop was dat de nieuwe Vlaamse kinderbijslag die ambitie zou waarmaken. De actie is opgenomen in het JKP, onder de strategische doelstelling armoedebestrijding, en in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA).

⁶ STUDIEDIENST VLAAMSE REGERING, *Armoedemonitor 2017*, 52.

<http://regionalestatistiek.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/vlaamse-armoedemonitor-2017.pdf>.

⁷ STUDIEDIENST VLAAMSE REGERING, *Pact 2020, Kernindicatoren nulmeting 2010*, 184.

<https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/pact-2020-kernindicatoren-nulmeting-2010>.

⁸ KIND EN GEZIN, *Het Kind in Vlaanderen 2015*. Kind en Gezin, 2016, 96.

<http://www.kindengezin.be/img/KIV2015.pdf>.

⁹ M. VANDENBROECK & W. VAN LANCKER, *Een tweesporenbeleid inzake kinderarmoede*. VLAS-Studies 14, 2014, Antwerpen, Vlaams Armoedesteunpunt, 34p.

Daling van 1,5 procentpunt volstaat niet

Het nieuwe kinderbijslagsysteem¹⁰ zou volgens simulaties¹¹ de kinderarmoede bij nieuwe gezinnen – gezinnen met enkel kinderen geboren na 1 januari 2019 – doen dalen. Het gaat om een daling met 1,5 procentpunt: van 9,9% naar 8,4%. Bij gezinnen met enkel kinderen geboren voor 1 januari 2019 daalt de kinderarmoede van 9,9% naar 9,6%.

Voor het Kinderrechtencommissariaat is die daling onvoldoende. Bovendien blijft een grote ongelijkheid bestaan tussen gezinstypes. Het armoederisico voor eenoudergezinnen en voor gezinnen met vier of meer kinderen, blijft ongeveer het dubbele van het Vlaamse gemiddelde. Nu de resultaten van de armoedetoets bekend zijn, kunnen de tussentijdse evaluaties van het JKP én het VAPA een aanleiding zijn om ambitieuzer te zijn. Belangrijk is ook om bij implementatie de armoede-effecten van nabij te monitoren en regelmatig te evalueren.

Verfijn ingezet maatwerk

Positief is de keuze om alle gezinnen met een laag inkomen een sociale toeslag te geven, ongeacht hun statuut. Het is een stap vooruit dat ook ‘working poor’ gezinnen hierdoor extra ondersteuning krijgen. Voor gezinnen met 3 of meer kinderen is een bijkomende inkomensgrens bepaald om recht te krijgen op sociale toeslag. Dat komt gedeeltelijk tegemoet aan het hoger armoederisico bij grote gezinnen.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor meer maatwerk in functie van draagkracht van gezinnen. Eén of twee inkomensgrenzen (naargelang de omvang van het gezin) en één scheidingslijn tussen meer of minder dan 3 kinderen is een te beperkte differentiatie. Er moet ook vermeden worden dat een gezin bij een beperkte stijging van het gezinsinkomen in één keer een pak ondersteuning verliest.

Bevorder contact tussen kinderen in de jeugdzorg en ouders in armoede

Het Kinderrechtencommissariaat maakt zich ook zorgen over de nieuwe regeling voor geplaatste kinderen. Gezinnen in armoede in België lopen een groter risico op plaatsing van de kinderen buiten het gezin¹². Een financiële ondersteuning is voor die ouders vaak onmisbaar om de band met hun geplaatst kind te onderhouden. De bestaande kinderbijslag geeft daarom een toeslag aan biologische ouders (het gezin waar het kind voor de plaatsing verbleef) op voorwaarde dat ze contact met hun kind houden en om hen daarin te ondersteunen¹³. De ouders kunnen de beperkte toeslag bijvoorbeeld gebruiken voor vervoerskosten, een traktatie of uitstap. In het nieuwe systeem zou die toeslag worden afgeschaft bij plaatsing in de perspectiefbiedende pleegzorg.

Het Kinderrechtencommissariaat dringt erop aan om gezinnen te blijven ondersteunen om contact te houden met hun geplaatste kinderen. De mogelijkheid om ook bij plaatsing de band tussen ouder en kind te blijven onderhouden is vanuit kinderrechtenperspectief heel belangrijk.

¹⁰ <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/groep pakket-op-maat-van-elk-kind>.

¹¹ Alle cijfers o.b.v. het onderzoek voor de armoedetoets: A. DECOSTER, T. VANHEUKELOM, *Impactberekening van de vlaamse kinderbijslaghervorming op het armoederisico*. KULeuven, 9 maart 2017, 15-16.

¹² Zie bijvoorbeeld: M. BOUVERNE-DE BIE, J. IMPENS, S. WILLEMS, S. DE VISSCHER, I. DELENS-RAVIER, Y. ROSSEEL, *Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?*, Gent, Academia Press, 2010, 134p.

¹³ Art. 70ter Kinderbijslagwet.

4.3. Bestrijd discriminatie

Het Kinderrechtencommissariaat mist aandacht voor het tegengaan van discriminatie. We denken zowel aan discriminatie van kinderen in armoede als aan groepen die extra kwetsbaar zijn voor armoede en sociale uitsluiting, zoals kinderen met een migratieachtergrond, kinderen van woonwageneigenaren of van vluchtelingen.

Ook het VN Kinderrechten Comité vraagt hier in haar slotbeschouwingen aandacht voor.

SB 32. Het Comité roept de Lidstaat op opgesplitste gegevens te verzamelen om de effectieve monitoring van de facto discriminatie mogelijk te maken en een uitgebreide strategie uit te werken en uit te voeren die alle vormen van discriminatie aanpakt, met inbegrip van meerdere vormen van discriminatie van alle groepen kinderen in kwetsbare situaties, en ter bestrijding van discriminerende maatschappelijke houdingen, in het bijzonder tegenover kinderen die in armoede leven, kinderen met een handicap en kinderen van buitenlandse herkomst.

Strijd tegen discriminatie op alle domeinen vormt een hoeksteen van armoedebestrijding.

4.4. Schoolkosten minimaal houden

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk om te blijven streven naar kostenverlaging in basis- en secundair onderwijs, met kosteloosheid als einddoel.

We pleiten voor het doortrekken van de maximumfactuur naar de eerste graad van het secundair onderwijs, waar de verschillen tussen richtingen nog beperkt zijn. Voor de tweede en derde graad pleiten we voor een maximumfactuur op maat van elke richting. De resultaten van de studiekostenmonitor kunnen gebruikt worden om deze te berekenen. De studiekostenmonitor kan ook dienen om de schooltoelage voor de 2de en 3de graad secundair onderwijs te differentiëren per studierichting.

4.5. Zet in op gelijke onderwijskansen

Een cruciale rol van onderwijs in de strijd tegen armoede is het realiseren van gelijke kansen op en in het onderwijs voor alle kinderen. Ons onderwijs slaagt er globaal te weinig in sociale ongelijkheid weg te werken. Onder meer de OESO heeft dat al verschillende keren aangekaart in zijn PISA-rapporten¹⁴.

Het project 'Kleine Kinderen Grote Kansen' versterkt de lerarenopleidingen kleuteronderwijs in de lerarencompetenties in omgaan met armoede. Het project mikt terecht op structurele verandering. Het zou goed zijn verder te zoeken naar structurele hefboomen in de uitwerking van de doelstelling 'scholen werken actief aan armoedebestrijding'.

¹⁴ <http://www.oecd.org/belgium/>.

4.6. Versterk jeugdorganisaties voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren

Het Kinderrechtencommissariaat ondersteunt de sterke inzet op vrijetijdsparticipatie binnen het luik armoede in het JKP, zoals de uitrol van de UitPAS en de aandacht voor vakantieparticipatie. Positief is ook de aandacht voor diversiteit en het project Wereldspelers voor vluchtelingenkinderen. Vrijetijdsbesteding is immers een belangrijk domein van participatie aan de samenleving. Het recht op vrije tijd, ontspanning en culturele activiteiten van kinderen en jongeren is verankerd in het kinderrechtenverdrag.

Het rapport vermeldt ook steun voor jeugdorganisaties die zich specifiek richten op maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Jeugdwerkingen die zich specialiseren in een laagdrempelige werking op maat van kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties, betekenen vaak veel voor deze kinderen en jongeren. Het Kinderrechtencommissariaat blijft het belang van deze organisaties ondersteunen. Hun plaats in het kinderrechten- en jeugdbeleid kan nog sterker.

5. Nood aan brede kijk op welzijn blijft

De Vlaamse regering maakt werk van het welzijn van kinderen en jongeren in Vlaanderen.

- De Vlaamse regering zette de voorbije jaren in op de versterking van het psychische welzijn van kinderen en jongeren.
- Ze streeft tevens naar een betere tegemoetkoming aan de hulpvraag van kinderen en jongeren.
- En ze investeert tenslotte in de bescherming van kinderen en jongeren tegen geweld, tegen de aantasting van hun fysieke en psychische integriteit en tegen pestgedrag.

Daarnaast werkt de Vlaamse overheid verder aan de ontwerp tekst voor het nieuwe decreet rond opvang en vrije tijd voor schoolkinderen. Voor de opvang van baby's en peuters werkte Vlaanderen het systeem van plussubsidies uit en roept ze de kinderopvangsector op alert te blijven voor hun toegankelijkheid.

5.1. In 2019 voelen kinderen en jongeren zich goed in hun vel

Het is een goede zaak dat de Vlaamse overheid werk maakt van het psychisch welzijn van kinderen en jongeren. De laatste Health Behaviour in School-aged Children-cijfers concluderen dat 86,8% van de jongeren over het algemeen zeer tevreden is met zijn leven¹⁵. Anderzijds is het cijfer gedaald: in 2010 was het 90,1%. En daalt het cijfer wanneer kinderen op minder materiële welvaart kunnen rekenen, ze opgroeien in, bijvoorbeeld, een éénouder gezin en ouder worden. Gemiddeld zit 31,4% van de Vlaamse jongeren tussen 15 en 24 jaar niet goed in zijn vel¹⁶.

¹⁵ http://www.jongeren-en-gezondheid.ugent.be/wordpress/wp-content/uploads/2016/03/HBSC_2014_MentaleGezondheid.pdf.

¹⁶ Hoge gezondheidsraad (2011), Kinderen en jongeren: Gedragsstoornissen in context. <http://www.geestelijkgezondvlaanderen.be/feiten-cijfers>.

De online enquête van de Vlaamse Jeugdraad wees zelfs op 38% van de 1.100 bevroegde jongeren. Ook geeft meer dan 80% aan minstens twee vrienden te hebben die niet goed in hun vel zitten¹⁷.

Andere onderzoeken tonen aan dat het psychisch welbevinden van kinderen en jongeren geen verhaal is dat zich uitsluitend op het individuele niveau afspeelt. Het psychische welbevinden van kinderen en jongeren wordt bepaald door tal van factoren.

Beleidsdomein 'Welzijn' zette verschillende stappen

De acties die de Vlaamse overheid reeds op touw zette komen enigszins tegemoet aan de invloed van gezins- en omgevingskenmerken op het welzijn van kinderen en jongeren.

- Het rapport verwijst naar de inspanningen van het Kwaliteitscentrum diagnostiek, buurtgerichte initiatieven van Samenlevingsopbouw en de verdere netwerk-uitbouw van de brede instap Integrale Jeugdhulpverlening, het geïntegreerd breed onthaal en de Huizen van het Kind.
- De eerstelijns psychologische hulpverlening voor volwassenen wordt uitgebreid zodat kinderen en jongeren er ook terecht kunnen.
- De overheid doet inspanningen om de taboes rond het psychisch welzijn te verbreken.

Waar zijn initiatieven van andere beleidsdomeinen?

Anderzijds betreuren we dat de acties zich blijven beperken tot de initiatieven binnen het beleidsdomein Welzijn.

Wat bijvoorbeeld met de impact van de school op het welzijn van kinderen en jongeren? Of wat met de invloed van de thuissituatie op de leerling? Kinderen en jongeren brengen veel tijd door op school. Het welslagen op school, het zich goed voelen op school, de relaties met klasgenoten, leerkrachten en directie: het zijn allemaal factoren die van belang zijn voor het psychisch welzijn van kinderen en jongeren.

Ideaal anticipeert het nieuwe decreet Leerlingbegeleiding op deze realiteit. Zoals nog gesteld in dit advies, vragen we om een decreet dat vanuit onderwijs en welzijn vorm krijgt.

Vlaams actieplan geestelijke gezondheid heeft verlengstuk nodig

Het nieuwe actieplan geestelijke gezondheid legt de nadruk terecht op preventie en vroegdetectie van psychische problemen. De nodige middelen zouden hiervoor op tafel komen. Toch is dit niet genoeg. Sommige kinderen en jongeren hebben meer ingrijpende geestelijke gezondheidszorg nodig. Ze wachten. Ze wachten lang op gepaste hulp. In ons land gaat maar 6 % van het gezondheidsbudget naar geestelijke gezondheid. En slechts een fractie hiervan is bestemd voor kinderen en jongeren. We vragen de Vlaamse overheid dit aan te kaarten bij de federale overheid.

¹⁷

https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1706_advies_psychisch_welzijn.pdf

Impact van echtscheiding op psychisch welzijn verdient meer aandacht

Uit de bevraging van de Vlaamse Jeugdraad blijkt dat jongeren het hulpverleningsaanbod te weinig kennen. Ze vragen meer info en duidelijkheid over de dingen die bestaan en waarvoor je waar juist terecht kan. In die zin vormt het communicatieplatform dat de Vlaamse overheid wil opstarten voor kinderen en jongeren (OD 3.2) een goede start. We vragen uitdrukkelijk om ook het aanbod voor kinderen en jongeren rond scheiding van hun ouders hierin op te nemen. De Nederlandse website villapinedo.nl is een mooi voorbeeld hoe dit vorm kan krijgen.

De Vlaamse overheid wil het specifieke aanbod naar kinderen in (v)echtscheiding verder uitbouwen. Daarnaast kijkt het Vlaams Actieplan Geestelijke Gezondheid uitdrukkelijk en terecht naar onderwijs als partner in de uitbouw van het geestelijk gezondheidsbeleid. Aandacht voor geestelijke gezondheid op school is heel belangrijk. Internationaal onderzoek toont aan dat een school-based geestelijke gezondheidszorg veel toegankelijker is voor jongeren. Ook het recente advies van de Vlaamse Jeugdraad over psychisch welzijn kijkt in deze richting. Binnen deze verhoogde aandacht voor psychisch welzijn vragen we in het bijzonder aandacht voor kinderen in een (v)echtscheiding.

Omgang ouderlijke toestemming bij psychologische ondersteuning van minderjarigen

In oktober 2016 kwam er een ‘Richtinggevend kader voor het omgaan met instemming van minderjarigen en ouders in de integrale jeugdhulp’. Deze biedt een antwoord op enkele vaak voorkomende situaties waar een al te strikte interpretatie van de nood aan ouderlijke toestemming de toegang tot hulp en psychologische ondersteuning voor een minderjarige in de weg dreigt te staan.

5.2. Verdere afstemming hulpaanbod op hulpvraag

Tussentijds rapport mag minderjarigen in de jeugdhulp meer belichten

Om beter tegemoet te komen aan de hulpvraag van kinderen en jongeren heeft de overheid een aantal initiatieven genomen. De 2.0 aanpak voor integrale jeugdhulp in Vlaanderen bundelt deze initiatieven. In de 2.0 aanpak lezen we dat:

- de administratie wordt vereenvoudigd. Hierdoor zouden jongeren en ouders gemakkelijker en sneller hulp moeten krijgen,
- vertrouwenspersonen en ervaringsdeskundigen krijgen meer bekendheid en worden sterker ingebed,
- de Family Justice centers worden uitgebreid,
- er wordt gewerkt aan meer continuïteit in de jeugdhulp, via een ‘netwerkaanpak’ ter vervanging de trajectbegeleider.

We hopen dat de 2.0 aanpak slagkrachtig genoeg is om terugkerende klachten over de jeugdhulpverlening van minderjarigen, ouders en professionals op te lossen.

Anderzijds betreuren we dat het huidige tussentijds rapport nauwelijks informatie verschaft over wijze waarop het Agentschap Jongerenwelzijn tegemoet komt aan de rechten van minderjarigen in de jeugdhulp. Het laatste jaarverslag van het Agentschap Jongerenwelzijn toont immers aan dat steeds meer kinderen en jongeren beroep doen op de jeugdhulp en de crisishulp.

Kapstokken voor eindrapport vanuit klachten over jeugdhulp

Ideaal informeert het volgende tussentijds rapport, het eindrapport dus, ons wel over de wijze waarop het Agentschap Jongerenwelzijn en de 2.0 aanpak een verschil maken.

Vanuit de terugkerende klachten bij onze klachtenlijn, denken we bijvoorbeeld aan:

- een betere continuïteit in de hulpverlening: de modules volgen elkaar goed op,
- inspanningen om de gevolgen van de discontinuïteit weg te werken: herstel/behoud van netwerk, wissels van scholen minimaliseren,
- een 'netwerkaanpak' dat even slagkrachtig is als een trajectbegeleider
- een meer vraaggerichte hulpverlening: minderjarigen riskeren uitsluiting omwille van een te strikte toepassing van doelgroep- en toelatingsvereisten,
- inspanningen om het tekort aan hulp weg te werken
- inspelen op de toenemende nood aan crisishulp met overnachting: een crashplek,
- blijvende aandacht voor informatie en communicatie over de rechtspositie van minderjarigen. Vooral de vertaling naar de praktijk en de betekenis voor minderjarigen vraagt extra aandacht.

5.3. Terechte inzet op bescherming van kinderen tegen geweld

De voorbije jaren zette Vlaanderen in op een ruime bescherming van kinderen en jongeren tegen geweld.

- Vlaanderen beperkt zich niet tot bescherming van kinderen tegen geweld in het gezin, maar heeft ook oog voor geweld op school, in de sport en in de jeugdbeweging.
- De hulplijn 1712 werd kindvriendelijker en de eerste stappen werden gezet richting een communicatieplatform voor aanlopende organisaties.
- Jaarlijks worden kinderen niet alleen op school aangemoedigd om pestgedrag aan te pakken. Vlaanderen zet ook in op de aanpak van pestgedrag in de sport.

Aanpak grensoverschrijdend gedrag moet intern draaiboek-niveau overstijgen

Anderzijds tonen recente voorvallen van grensoverschrijdend gedrag in de sport aan dat bescherming van kinderen tegen geweld soms meer verlangt dan een hulplijn, preventiecampagnes, interne draaiboeken en engagementsverklaringen.

We betreuren dat het tussentijds rapport geen melding maakt van de Family Justice Centres. Wil dit zeggen dat Vlaanderen geen verdere ondersteunende stappen zet? Het Kinderrechtencommissariaat schaaft zich achter de Family Justice Centres. Vooral hun integrale en de toekomstgerichte ondersteuning van (gevluchte) gezinsleden kan een verschil maken. Family Justice Centres pakken niet alleen het geweld aan, maar ook de nood aan zorg en opvang achteraf (opvoeding, woning, ...).

5.4. Opvang en vrije tijd voor 'alle' schoolkinderen

De organisatie van de buitenschoolse opvang vormt al enige tijd onderwerp van reflectie. Zo was er in 2014 een Staten-Generaal en vonden in 2016 in het Vlaams Parlement hoorzittingen plaats over de Nota van de Vlaamse Regering over de krachtlijnen voor een nieuwe organisatie voor de opvang en vrije tijd van kinderen. Het Kinderrechtencommissariaat participeerde aan de hoorzittingen.

Het tussentijdse rapport maakt melding van een eerste ontwerptekst voor het nieuwe decreet.

We hopen dat het decreet een kwaliteitsvolle buitenschoolse opvang opbouwt rond volgende vier pijlers:

- participatie als recht op toegang tot maatschappij en haar voorzieningen,
- het belang van bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren in maatschappelijk kwetsbare posities,
- het belang van aandacht voor het hier en nu van kinderen,
- aandacht voor rechten van kinderen binnen de vrije tijd.

De Nota van de Vlaamse regering had aandacht voor kinderen in maatschappelijke kwetsbare posities. Helaas ontbrak een correcte vertaling van het principe. Er werd voorrang gegeven aan de kinderen van werkende ouders, er werden weinig bruggen gelegd naar andere regelgeving, zoals het M-decreet of de regelgeving rond leerlingenvervoer, en er werden geen financiële of budgettaire engagementen aangegaan.

De nota wenste de buitenschoolse opvang te decentraliseren en de regie bij de lokale overheid te leggen. Decentraliseren biedt extra inspraak-kansen aan kinderen. Toch bood de nota te weinig garantie om de decentralisatie volledig te doen slagen. Ideaal blijft Vlaanderen de lokale overheid ondersteunen, zorgt ze voor uitwisseling van kennis en good-practices, draagt ze zorg voor de transitie en blijft ze het opnemen voor de buitenschoolse opvang van kinderen met specifieke behoeften.

Artikel 31 van het kinderrechtenverdrag, het recht op spel en vrije tijd, staat centraal in de nota. Anderzijds mocht de nota ambitieuzer zijn in haar respect voor de rechten van kinderen binnen de vrije tijd. We hopen dat de Vlaamse Regering diverse kwaliteitsgaranties op verschillende niveaus formuleert. En nadenkt over de wijze waarop kwaliteitstoezicht wordt georganiseerd. Klachten bij onze klachtenlijn wijzen bijvoorbeeld op een groot verschil in kwaliteitsbewaking al naargelang de organisator van de buitenschoolse opvang.

5.5. Blijf toezien op toegang tot opvang voor 'alle' baby's en peuters

De voorbije jaren verhoogde Vlaanderen de minimumprijs voor de kinderopvang tot 5 euro. Ook koos Vlaanderen voor een opvangplan per kind en schoof ze het principe 'opvang bestellen = opvang betalen'.

Het Kinderrechtencommissariaat waardeert dat Vlaanderen de vinger aan de pols van de opvangsector blijft houden. Via onderzoek gaat ze na op welke wijze de kinderopvangsector vorm geeft aan het 'opvang bestellen = opvang betalen'-principe. De organisatoren hebben zelf de keuze hoe ze het principe invullen, weliswaar met respect voor het minimum aantal respitdagen.

Anderzijds volstaat deze enkele vinger aan de pols niet. Ideaal houdt Vlaanderen meerdere vingers aan de pols om de sociale functie van de kinderopvang op te volgen.

Waarom geen cijfers in het tussentijds rapport over de impact van de stijging van de minimumprijs? Signalen melden ons dat financieel zwakke gezinnen riskeren af te haken. Tijdens de gedachtewisseling over de uitvoering van het decreet van 20 april 2012 houdende de organisatie van kinderopvang van baby's en peuters werden deze signalen bevestigd¹⁸.

Of waarom geen beleidsconclusies trekken uit het onderzoek naar 'opvang bestellen = opvang betalen' die optimaler tegemoet komen aan de belangen van zieke baby's en peuters? De Gezinsbond krijgt veel klachten van ouders omdat de opvang minder flexibel en duurder is geworden. Voor kwetsbare gezinnen is de opvang minder toegankelijk geworden. Crèches en onthaalmoeders melden dat er meer zieke kinderen naar de opvang komen en dat meningsverschillen tot zelfs ruzie met de ouders vaker voorkomen¹⁹.

5.6. En het nieuwe decreet over jongeren in conflict met de wet?

Het tussentijdse jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan zegt nergens iets over de nakende hervorming van het jeugddelinquentierecht. Nochtans heeft de manier waarop de overheid kijkt naar jongeren in conflict met de wet een grote impact op het dagelijks leven van deze jongeren.

De zesde staatshervorming biedt Vlaanderen de kans om het systeem voor jongeren in conflict met de wet te actualiseren. Als voorbereiding vroeg de minister de Vlaamse universiteiten om het bestaande onderzoek en inzicht over het thema te bundelen. Hierbij werd ook het kinderrechtenperspectief uitvoerig meegenomen. Zonder meer een goede zaak. Daarna richtte het Agentschap Jongerenwelzijn een aantal werkgroepen op om met mensen uit het beleid, de academische wereld en de praktijk verder na te denken over het toekomstige decreet. Ook ouders en jongeren werden hierin betrokken.

Dit traject vroeg veel van alle betrokkenen, maar werkte inspirerend. Naar we hopen ook voor andere beleidsdomeinen en de decreetgever. We hopen ten stelligste dat er zo maximaal mogelijk rekening gehouden wordt met de wetenschappelijke voorstudie en de besluitteksten van de werkgroepen. Zeker als er quasi unaniem keuzes gemaakt werden, zoals de afschaffing van de uithandengeving.

¹⁸ <https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2015-2016/g888-1.pdf>.

¹⁹ <https://www.goedgezind.be/babys/opvang/respitdagen-kinderopvang-geen-bestellen-is-betalen/>.

6. Onderwijs voor 'elk' talent

6.1. Talentontwikkeling vraagt aandacht voor leerloopbaan, schoolklimaat én welbevinden

De Vlaamse overheid wil in 2019 alle kinderen en jongeren een leerloopbaan garanderen die aansluit bij hun talenten. Vlaanderen wil dat elke jongere, dankzij zijn leerloopbaan, volwaardig zal participeren aan de samenleving. Om deze doelstelling waar te maken, is de keuze gemaakt om het secundair onderwijs te moderniseren. In de modernisering van het secundair onderwijs komen veel aspecten en maatregelen aan bod waarvan heel wat al concreet vorm kreeg: duaal leren en werken, het actieplan tegen schooluitval, het STEM-actieplan, screenings van studierichtingen en de krijtlijnen voor de leerlingenbegeleiding.

We verwelkomen deze acties en onderschrijven de noodzaak hiervan. Het is belangrijk dat Vlaanderen blijft zoeken naar een onderwijs dat optimale kansen biedt aan elke leerling.

Zet in op een positief schoolklimaat

Het preventief pestbeleid in Vlaanderen heeft heel wat stappen gezet. Vlaanderen ontwierp verschillende instrumenten en acties om scholen te ondersteunen in hun preventief beleid om pesten en andere vormen van geweld te voorkomen en aan te pakken. De focus ligt op empowerment van iedereen die bij het beleid tegen pesten betrokken is. Bijzondere aandacht gaat ook naar leerlingenbemiddeling (peer mediation).

Preventief pestbeleid is meer dan Leerlingenbemiddeling

Vanuit kinderrechtenperspectief benadrukt het Kinderrechtencommissariaat dat leerlingen inschakelen als bemiddelaar heel wat kansen en mogelijkheden biedt, maar dat het geen wondermiddel is. Het mag geen geïsoleerd initiatief zijn, maar wel onderdeel van een schoolbrede visie en integraal beleid. De verantwoordelijkheid kan ook nooit verschoven worden naar leerlingen. Leerlingenbemiddelaars moeten begeleid worden door een leerkrachtenteam.

Herstelgerichte aanpak moet vertrekpunt zijn

Niet alleen preventieve, maar ook curatieve maatregelen zijn noodzakelijk. Zo blijft onze Klachtenlijn jaar na jaar meldingen en klachten ontvangen over aanhoudend geweld op school. Ideaal werkt elke school een pestbeleid uit dat gestoeld is op preventieve én curatieve maatregelen en dat recht doet aan slachtoffer en dader vanuit een herstelgerichte aanpak. Wij zijn voorstander van een participatieve invulling van een pestbeleid waarin iedereen zijn rol opneemt: directie, leerkrachten, leerlingenbegeleiding, ouders en leerlingen.

Breng schooluitval vanuit leerlingenperspectief in kaart

Wat het actieplan tegen schooluitval betreft, lezen we heel wat sterke punten en realisaties (o.m. aandacht voor perspectief van jongeren bij spijbelproblemen, betere registratie van vroegtijdig schoolverlaten en spijbelen, hervorming time-out naar 'naadloze flexibele trajecten onderwijs-welzijn (NAFT)', ...) in het actieplan.

We zijn tevreden dat verschillende van onze aanbevelingen (verfijnen van afwezigheidscodes, registratie van preventieve schorsingen en uitsluitingen door basisscholen, niet het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp (IROJ) maar wel een onderwijsactor die een centrale rol opneemt bij de coördinatie van het beleid tegen schooluitval,...) in de praktijk omgezet worden. We vinden het een goede zaak dat er regionale netwerken samen tegen schooluitval werden opgezet. We ervaren dat de lokale aanpak dichtbij jongeren het best werkt. We kijken uit naar de verschillende knelpunten die de netwerken in kaart brengen en de acties die ze zullen ondernemen.

Leerlingenbegeleiding: onderwijs en welzijn samen

De krijtlijnen voor leerlingenbegeleiding die werden uitgetekend zijn een stimulerend en sensibiliserend ondersteuningsinstrument voor scholen bij het uitbouwen van leerlingenbegeleiding op maat. We vinden het positief dat de overheid een prioriteit maakt van leerlingenbegeleiding en kijken uit naar de vertaling van de 'Krijtlijnen in het nieuwe decreet Leerlingenbegeleiding'.

We pleiten ervoor dat dit nieuwe decreet werk maakt van een gemeenschappelijk denkkader voor leerlingenbegeleiding dat zowel geldt voor onderwijs- als welzijnsactoren. De gemeenschappelijke bril (onderwijs en welzijn) om naar leerlingenbegeleiding te kijken, is momenteel niet duidelijk zichtbaar in de krijtlijnen.

De krijtlijnennota legt immers vooral de verantwoordelijkheid van de school, de pedagogische begeleidingsdienst en het CLB vast. Hoewel dit zeker en vast belangrijk is, brengt de keuze wel met zich mee dat leerlingenbegeleiding verengd wordt tot wat op school gebeurt. Gezien het begrip 'leerlingenbegeleiding' lijkt dit logisch. Alleen is een strikte scheiding tussen 'de leerling' en 'het kind of de jongere buiten de schoolse context' vandaag niet meer realistisch, noch wenselijk. Verschillende signalen over ernstige moeilijkheden op het vlak van geestelijke gezondheid, maar ook bijvoorbeeld de groeiende problematiek van kinderen en jongeren die veel te lang thuis zitten, maken dat onderwijs en welzijn samen zorg en verantwoordelijkheid voor kinderen en jongeren moeten opnemen. Het is belangrijk om beide pijlers (onderwijs en welzijn) in de werking van het CLB in één decreet op te nemen.

Nood aan verzilveren onderwijservaringen 'welzijnsjongeren'

De Vlaamse overheid wenst tegen 2019 dat jongeren via flexibele trajecten en studiebewijzen kunnen doorstromen naar de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

We stellen vast dat er een decreet voor een geïntegreerd beleid voor erkenning (EVC) in de maak is. Zo kunnen reeds eerder verworven competenties beoordeeld, gecertificeerd en in kaart worden gebracht. Ook de mogelijkheden om deelkwalificatiebewijzen van competenties uit te reiken worden verder geëxploreerd. De doelgroep van het decreet zijn jongvolwassenen.

Jongeren aan boord houden binnen onderwijs vraagt waardering voor hun inspanningen. We vragen om het ook mogelijk te maken om onderwijservaringen van jongeren in gemeenschapsinstellingen, tijdens NAFT's te verzilveren in een certificaat of getuigschrift waarmee de jongere meteen verder kan stromen. Heel wat jongeren boeken tijdens hun traject vaak heel wat vooruitgang en verwerven competenties, maar kunnen doorgaans geen getuigschrift verwerven. Daardoor kunnen ze niet meteen verder doorstromen. Dat werkt voor jongeren allesbehalve motiverend.

6.2. Scholen als stimulerende, meer inclusieve, open en ruime leerzones

Meer multifunctionele gebouwen op komst

Verschillende acties werden gerealiseerd om open en ruime leerzones op het vlak van onderwijs, jeugd, welzijn en sport te stimuleren. Het Kinderrechtencommissariaat hoopt dat de Vlaamse overheid niet alleen gedeelde infrastructuur, maar ook gedeelde projecten centraal stelt. De multifunctionele inzet van het schoolgebouw en de samenwerking met andere organisaties biedt scholen de kans om hun sociale en maatschappelijke functie nog meer waar te maken.

Kleuterparticipatie: liever selectieve dan universele maatregel

Om voldoende aanwezigheid in de kleuterschool te stimuleren voorziet het 'groeipakket op maat' een kleutertoeslag van 150 euro per jaar voor de drie- en de vierjarige kleuters. Dat is een 'universele' voorwaardelijke maatregel: ze geldt voor alle kleuters op voorwaarde dat ze in een school ingeschreven zijn en (het jaar voordien) voldoende regelmatig naar school gingen.

Wetende dat 97% van die leeftijdsgroep nu ook al voldoende regelmatig naar school gaat, dat vooral kleuters die aantikken op één of meer kansarmoede-indicatoren onvoldoende aanwezig zijn en dat juist bij die kansarme kleuters het positieve effect van regelmatig naar school gaan het grootst is, zou een meer selectieve maatregel – echt op maat van het kind en zijn gezin – ons efficiënter geleken hebben.

- We pleiten om vooral te investeren in (lokale) flankerende maatregelen die kunnen helpen om de drempels weg te nemen die sommige ouders er momenteel van weerhouden hun kleuter regelmatig naar school te brengen.
- De aanstelling van een Vlaamse kleutercoördinator die, samen met de LOP's, het thema kleuterparticipatie lokaal hoog op de agenda moet houden, vormt alvast een goed aanzet.
- Ook het voornemen – ook opgenomen in het kleuteractieplan – om de monitoring van inschrijvingen en aanwezigheden in het kleuteronderwijs verder te optimaliseren en snel ter beschikking te stellen van lokale actoren, is een stap in de goede richting.
- Positief is voor ons de aandacht die de warme overgang thuis – school in het kleuteractieplan krijgt. We vragen dat de scholen daartoe ook de nodige middelen krijgen. Een warme overgang is moeilijk te realiseren in grote klasgroepen.

Inclusief onderwijs vraagt om ondersteuning op elk niveau

Het M-decreet heeft de rechtspositie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op verschillende vlakken verbeterd: het recht op inschrijving in het gewoon onderwijs, het recht op redelijke aanpassingen. Uit de cijfers blijkt duidelijk dat Vlaanderen een transitie naar meer inclusief onderwijs heeft ingezet. Vanaf 1 september 2017 gaat ook het nieuwe ondersteuningsmodel voor het gewoon onderwijs van start.

Toch blijft er in de praktijk nog heel wat rechtsonzekerheid²⁰. Bij verschil van mening tussen leerlingen of ouders en school over de inhoud van de nodige redelijke aanpassingen of in welke gevallen nog een gewoon getuigschrift mogelijk is, kunnen ze nergens terecht. Ook het overleg dat tot afspraken over redelijke aanpassingen moet leiden is niet erg duidelijk geregeld, evenmin als het toezicht op de consequente naleving van die afspraken. Het nadelige civiel effect van het volgen van een individueel aangepast curriculum (IAC) nodigt in sommige gevallen ook niet uit om te kiezen voor inclusief onderwijs.

In het ondersteuningsmodel dat vanaf 1 september 2017 een overgangsfase van 3 jaar ingaat, zien we principiële goede mogelijkheden tot versteviging van de ondersteuning die scholen voor gewoon onderwijs en leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften nodig hebben om echt inclusief onderwijs te kunnen realiseren. We hopen dat in de concrete afspraken op het terrein de decretaal voorziene mogelijkheden tot bundeling van krachten en middelen, onder meer door netoverschrijdende samenwerking, maximaal benut zullen worden.

Een fundamenteel nadeel is echter het grotendeels ‘transitievollende karakter’ van het onderliggende financieringsmodel. Daardoor gebeurt de transitie naar meer inclusief onderwijs voor een deel op kosten van de leerlingen met specifieke onderwijsnoden en hun ouders en gluuert het gevaar van sociale segregatie om de hoek.

Wat de inhoud van de ondersteuning betreft, bepaalt de regelgeving (ODXXVII) dat de hoofdplicht van de leden van de ondersteuningsteams bestaat uit het ondersteunen van het onderwijzend personeel en van het kind dat de ondersteuning nodig heeft in het gewoon onderwijs. Die dubbele focus vinden we heel belangrijk. In de regelgeving is voorzien dat de ondersteuningsvraag vanuit de school voor gewoon onderwijs komt. We vinden het een tekort dat nergens is voorzien tot wie leerlingen of hun ouders zich kunnen wenden bij een dispuut over het al dan niet aanvragen van of over de inhoud van het ondersteuningstraject.

We vinden het belangrijk dat de grondige evaluatie en monitoring die het decreet (ODXXVII) voorziet tegen 1 september 2019 ook de ‘leerlingenbewegingen’ zal bekijken. We willen in dat verband graag twee elementen in de kijker plaatsen:

- Vinden alle leerlingen met specifieke behoeften die opteren voor inclusief onderwijs een inclusieve school dicht bij huis?
- Ontstaan er binnen een gemeente of regio leerlingenstromen naar een beperkt aantal ‘expertisescholen’ binnen het gewone onderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften?

Waar ook in de toekomst voor sommige kinderen met specifieke onderwijsbehoeften speciale leerplekken nodig zijn, bevelen we een betere spreiding en inbedding in scholen/campussen voor gewoon onderwijs aan. Pas op die manier kunnen we voor alle kinderen met beperkingen voldoen aan het recht op onderwijs in hun eigen woonomgeving op een manier die hen toelaat om te gaan met leeftijdsgenoten uit die eigen omgeving.

²⁰ <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/ondersteuningsmodel-inclusief-onderwijs-krachten-en-middelen-maximaal-bundelen-het-belang-van>.

En het onthaalonderwijs?

Het tussentijds rapport spreekt niet over het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers. Naar aanleiding van de hogere instroom van vluchtelingen in het schooljaar 2015-2016 getroosten zowel het beleid als de onderwijsverstrekkers zich op dat vlak nochtans heel wat inspanningen. Dat was ook nodig. Het aantal anderstalige nieuwkomers in het leerplichtonderwijs steeg in die periode met 66% naar ruim 8000 leerlingen.

Voor bepaalde categorieën anderstalige nieuwkomers leeft binnen de scholen (zowel in basis- als in secundair onderwijs) een vraag naar specifieke ondersteuning, met name voor de begeleiding van en het onderwijs aan kinderen (vanaf 8 of 9 jaar) en jongeren die zonder enige scholing in het land van het land van herkomst – en dus compleet analfabeet – in Vlaanderen aankomen.

Een al langer bestaand pijnpunt blijft de doorstroming van ex-nieuwkomers naar het reguliere vervolgonderwijs. In het secundair onderwijs komen die jongeren in disproportionele mate in het beroeps-secundair onderwijs, het deeltijds onderwijs of het buitengewoon secundair onderwijs terecht.

Vlaanderen hinkt achter op gelijke kansen voor jongeren met migratie-achtergrond

Behalve kinderen en jongeren die in Vlaanderen als anderstalige nieuwkomer aankomen, telt het Vlaamse onderwijs nog heel wat meer leerlingen met een migratie-achtergrond. Het gaat om leerlingen die hier geboren en getogen zijn. Verschillende edities van het internationale PISA-onderzoek (waaronder ook de meest recente) tonen dat het Vlaamse onderwijs bij leerlingen met een migratie-achtergrond heel wat minder goede resultaten boekt dan bij andere leerlingen. In de rangschikking van de deelnemende landen naar het gemiddelde verschil in leerprestaties (op de leeftijd van 15 jaar) tussen leerlingen met en leerlingen zonder migratie-achtergrond, komt Vlaanderen naar voor als het land met het grootste verschil in leerresultaten. Ook na verrekening van de impact van socio-economische status, blijft de impact van migratie-achtergrond op de leerprestaties van leerlingen het grootst in Vlaanderen. Dit vormt een sterke aanwijzing dat er nog heel wat werk aan de winkel is om leerlingen met een migratie-achtergrond in Vlaanderen gelijke onderwijskansen te bieden.

6.3. Kinderrechteneducatie

In het rapport lezen we vooral aandacht voor burgerschapseducatie, onder meer in het debat over de eindtermen. Dat kan vorm krijgen in een bredere aanpak rond kinderrechteneducatie. We missen een expliciete koppeling tussen beide invalshoeken. Kinderrechten blijven weinig expliciet zichtbaar in het onderwijsbeleid. Om kinderrechten in onderwijs te verankeren, is een actieve en brede aanpak nodig. Zo vraagt het VN Kinderrechten Comité prioritaire aandacht voor de vorming van leerkrachten.

SB 26 Het Comité spoort de Lidstaat aan systematisch onderwijs- en trainingsprogramma's te verstrekken betreffende de principes en bepalingen van het kinderrechtenverdrag, voor kinderen, ouders en beroepsgroepen die werken voor en met kinderen, met inbegrip van rechters, advocaten, ordehandhavers, leraars, medisch personeel en maatschappelijk werkers. Het Comité roept de Lidstaat op mensenrechteneducatie, inclusief kinderrechten, op te nemen in de lessenpakketten van alle basisscholen en secundaire scholen.

7. Recht op wonen in kindvriendelijke woonomgeving

Iedereen heeft recht op menswaardig wonen. Ook de allerjongsten, de minderjarigen. In de Vlaamse Wooncode belooft Vlaanderen werk te maken van 'een aangepaste woning van goede kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs met woonzekerheid'.

7.1. Kindperspectief mag meer doorwegen in woonbeleid

Vlaanderen onderneemt duidelijke stappen om het tekort aan sociale huurwoningen aan te pakken en de kwaliteit van sociale huurwoningen op te krikken.

- Vlaanderen zette de eerste stappen richting flexibele woonvormen.
- Vlaanderen werkt aan een eigen huurdecreet waarin ze de kaart trekt van geconventioneerd huren.
- Ze voorziet 50.000 extra sociale huurwoningen tegen 2025 en verbeterde de positie van de sociale verhuurkantoren.
- Ze werkt aan een verbeterde energieprestatie van sociale huurwoningen.
- Residentiële woonwagenterreinen worden beter uitgerust.

Anderzijds moet Vlaanderen ook een tandje bijsteken om het recht op menswaardig wonen van minderjarigen beter te realiseren. Veel minderjarigen in Vlaanderen wonen met hun ouders, stiefouders, alleenstaande ouder of andere opvoedingsverantwoordelijke in een woning die tegemoetkomt aan hun noden en behoeften. Een niet te verwaarlozen minderheid van minderjarigen kan (nog) niet rekenen op een kwaliteitsvolle, betaalbare woning in een behoorlijke woonomgeving.

- We pleiten voor een ruimere detectie en snellere aanpak van slechte woonkwaliteit: één op drie kinderen uit kansarme gezinnen groeit op in een woning met kwaliteitsgebreken.
- We vragen om slagkrachtige herhuisvesting van gezinnen met kinderen bij onbewoonbaarheid. In 2015 vond de Wooninspectie 2.391 slachtoffers van krotverhuur. Eén vijfde van de slachtoffers (21,46%) was minderjarig.
- We kaarten de nood aan extra sociale huurwoningen aan. Het Steunpunt Wonen berekende in 2016 dat meer dan 90.000 gezinnen op de wachtlijsten staan van de sociale huisvestingsmaatschappijen en sociale verhuurkantoren. 50.000 woningen volstaat dus niet.
- We suggereren een huursubsidiestelsel dat is afgestemd op de referentiebudgetten voor Vlaamse huishoudens. We geloven dat een Vlaamse tussenkomst in de huurkosten een essentieel onderdeel is in de ondersteuning van de meest kwetsbare ouders, kinderen en jongeren.
- Voor alleenstaande jongeren scharen we ons achter initiatieven die co-housing of samenhuizen uitbouwen. Jongeren die de jeugdhulp verlaten bij meerderjarigheid, staan er nu al te vaak alleen voor. Jongeren die begeleid worden door een erkende dienst kunnen net als dak- en thuisloze ouders en kinderen rekenen op prioritaire toegang tot of versnelde toewijzing van een sociale woning. Ondanks die voorrang blijven jongeren en jongvolwassenen botsen op een tekort.

- We vragen een debat over het toepassen van rationele bezettingsnormen voor gezinnen. De huidige bezettingsnormen plaatsen gezinnen en woonactoren soms voor zware dilemma's: of het gezin huisvesten in een niet-rationeel bezette woning of het gezin niet kunnen huisvesten door de normen²¹.

7.2. Meer aandacht voor dak- en thuisloze minderjarigen

Bijna één op de drie dak- en thuislozen is minderjarig. Dak- en thuisloosheid heeft zware gevolgen voor kinderen. Verschillende keren veranderen ze van buurt, school, vrienden en burens. Ze moeten telkens opnieuw beginnen. Dat legt een zware hypotheek op hun fysiek en psychisch welzijn, op hun gezondheid en ontwikkeling. Het kleurt hun toekomst. Dak- en thuisloosheid tast niet alleen hun recht op wonen aan, maar ook al hun andere rechten zoals recht op privacy, vrienden, vrije tijd, school. Ze worden vluchteling in eigen land.

Dak- en thuisloosheid bij kinderen is een en-en verhaal dat vraagt om acties die tal van beleidsdomeinen raken. Zoals woon- en huurbeleid, problemen met woningen en wanpraktijken op de huurmarkt, preventieve aanpak van uithuiszettingen, armoedebestrijding en de aanpak van intrafamiliaal geweld. Concreet schuift het Kinderrechtencommissariaat 7 doelstellingen naar voor²².

- Maak dak- en thuisloze kinderen zichtbaar in statistieken en beleidsplannen: er is nood aan jaarlijkse statistieken over het aantal minderjarigen in de thuislozenzorg en de OCMW-doorgangswoningen, het aantal gezinnen met kinderen dat uit gezet wordt gezet, ...
- Versterk het woonrecht van kinderen door een woonrechtcommissaris: een woonrechtcommissaris kan toezien op het recht op wonen van gezinnen en minderjarigen.
- Werk aan de oorzaken dak- en thuisloosheid: zet onder meer sterker in op preventieve woonbegeleiding. Het is succesvol in het voorkomen van uithuiszetting en zeven keer goedkoper dan de gezamenlijke kost van uithuiszetting, opvang en herhuisvesting.
- Maak werk van korte en kindvriendelijke opvang: kindvriendelijke opvang is in de eerste plaats een zo kort mogelijk opvang. Daarom is er nood aan een paradigmashift van opvang- naar woongerichte oplossingen.
- Werk samen op alle niveaus: preventie van dak- en thuisloosheid bij kinderen vraagt om samenwerking tussen diverse beleidsdomeinen en -niveaus.
- Zoek naar lokale oplossingen: dak- en thuisloze kinderen moeten noodgedwongen hun eigen school, buurt en gemeente verlaten omwille van tekort aan crisisopvang.
- Blijf inzetten op een sociaal woonbeleid: een stevig sociaal woonbeleid is essentieel in de preventie van dak- en thuisloosheid bij kinderen.

Verzilver globaal plan structureel én financieel

Eind 2016 finaliseerde Vlaanderen haar 'globaal plan dak- en thuisloosheid 2017-2019'. Vlaanderen gaat overduidelijk voor een globale aanpak. Vele doelstellingen komen tegemoet aan de 7 doelstellingen die nodig zijn om dak- en thuisloosheid bij kinderen te voorkomen.

²¹ <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderen-en-huisvesting>.

²² <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/nergens-kind-aan-huisdak-en-thuisloosheid-vanuit-kindperspectief>.

Het globale plan zet in op: lokale meldpunten, woonbegeleiding, samenwerking tussen relevante diensten, bijzondere aandacht voor jongvolwassenen, ruimer aanbod sociale huurwoningen, paradigmashift van opvang- naar woongerichte oplossingen, verruiming van de Housing First methodiek, monitoring, ...

Anderzijds geldt het globaal plan enkel voor de periode 2017-2019. Wil Vlaanderen dak- en thuisloosheid bij kinderen voorkomen dan is een structurele en financiële verzilvering van het 'globaal plan dak- en thuisloosheid' noodzakelijk.

7.3. Visie op kindvriendelijke woonomgeving zit goed, nu de praktijk nog

Meerdere operationele doelstellingen en acties illustreren de inspanningen van Vlaanderen in de realisatie van een kindvriendelijke omgeving.

In de hoofdstukken die de acties van de ministers van Wonen, Omgeving en Mobiliteit opsommen, lezen we:

- De overheid zet stappen om schoolgebouwen ook buiten de schooluren toegankelijk te maken voor kinderen.
- Vlaanderen schuift - in haar stadsvernieuwingsprojecten en in het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen - multifunctionele, groene, bespeelbare ruimtes naar voor die tegemoetkomen aan de noden van jong en oud.
- Natuurzones of publieke ruimtes worden ontsloten zodat minderjarigen op meer speel en beweegruimte kunnen rekenen.
- De transitieprioriteit 'Slim Wonen en Leven' gaat voor doelstellingen die raken aan: 'duurzaam wonen', 'duurzame woonomgeving', 'nabijheid en verwevenheid van schillende functies' en participatie van buurtbewoners.
- Vlaanderen promoot in haar mobiliteitsbeleid verbindingssweefsels en het STOP-principe.
- Het Bovenlokaal Functioneel Fietsrouten netwerk (BFF) werkt niet enkel aan bovenlokale fietssnelwegen maar houdt ook rekening met de ligging van scholen.
- Vlaanderen maakt werk van basisbereikbaarheid: maatschappelijke functies en basisvoorziening moeten voor jong en oud bereikbaar zijn dankzij combimobiliteit tussen te voet, fiets, auto, De Lijn, NMBS en andere vervoersmodi.

Tellen we alle doelstellingen en acties samen, dan komen we tot een mooi kindvriendelijk geheel. Niet alleen de aparte doelstellingen per beleidsdomein zijn relevant, vele doelstellingen benadrukken het belang van samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen. De conceptnota basisbereikbaarheid, bijvoorbeeld, benadrukt het belang van afstemming met ruimtelijke planning en infrastructuur²³.

Integrale, participatieve en expliciete aanpak met lokale stimuli

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich terugvinden in de diverse stappen die Vlaanderen voor een kindvriendelijke woonomgeving vooropstelt.

²³ <https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2015-2016/g614-1.pdf>.

Een kind- en mensvriendelijke woonomgeving heeft aandacht voor verkeers- en sociale veiligheid. Het stimuleert de sociale contacten en relaties tussen mensen, zeker in wijken met een grote dichtheid en bevolkingsdiversiteit. Er zijn basisvoorzieningen (huisartsen, scholen, crèches, buurthuizen, speelruimte,...) die vlot bereikbaar zijn voor jong en oud. De infrastructuur is toegankelijk voor alle kwetsbare groepen²⁴. Concreet kan 'kindvriendelijkheid' tijdens de ontwerpfase als extra planningslaag op de andere planningslagen gelegd worden. Zo'n planningslaag houdt rekening met bespeelbare of belevingsvolle verbindingen in de omgeving. Ook houdt het rekening met de spreiding en de inplanting van basisvoorzieningen.

Anderzijds missen we in het tussentijds rapport bij de relevante beleidsdomeinen een overzicht van lokale stimuli. Voor de realisatie van een kindvriendelijke woonomgeving is medewerking van het lokale beleidsniveau doorslaggevend. Het is op het lokale beleidsniveau dat de planningslagen vorm krijgen. Het is belangrijk dat Vlaanderen het lokale beleid ondersteunt in de uitbouw van een kindvriendelijke woonomgeving. We hopen dat het label kindvriendelijke steden en gemeenten in de toekomst nog een sterkere motor kan zijn om alle relevante lokale actoren rond de tafel te zetten.

Uitrol basisbereikbaarheid betreft terecht belangengroepen

De verplaatsingsmogelijkheden van kinderen en jongeren, zowel individueel, in groep als in gezinsverband vormen een belangrijke toetssteen in de verdere uitwerking van basisbereikbaarheid. Daarbij is specifieke aandacht nodig voor kinderen en jongeren met een beperking en kinderen en jongeren in armoede. Het is een goede zaak dat organisaties van kinderen en jongeren evenals organisaties van personen met een beperking en armoedeorganisaties bij de verdere uitwerking betrokken zijn. We vragen om hun inbreng ter harte te nemen en de nodige garanties op het vlak van toegankelijkheid in de regelgeving te verankeren.

Overleg met De Lijn biedt kansen aan minderjarigen

Het overleg met De Lijn, samen met de Vlaamse Jeugdraad, is een gelegenheid om bekommernissen rond kinderrechten te bespreken. Het Kinderrechtencommissariaat vroeg er onder meer aandacht voor een aangepast sanctiebeleid voor minderjarigen. De mogelijkheden hiervan worden nog verder bekeken. Ook duidelijke informatie voor kinderen en jongeren was een aandachtspunt.

8. Participatie en ruimte creëren om volop jong te zijn

De Vlaamse overheid bleef de voorbije jaren investeren in expliciete ruimte voor kinderen en jongeren.

- Vanuit verschillende decreten financierde Vlaanderen jeugdorganisaties en -infrastructuur.
- Buurtsport, 'Bruggen bouwen tussen sport en jeugd en kinderen in armoede' en de aanleg van laagdrempelige sportinfrastructuur ondersteunden de sportkansen van alle kinderen en jongeren.
- Er zijn het label 'kindvriendelijke steden en gemeenten' en de gezinsvriendelijke stadsvernieuwingsprojecten. De buitenspeeldag plaatst het recht op spel op de voorgrond.

²⁴ <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderen-en-huisvesting>.

- Een nieuw op te richten communicatieplatform moet alle informatie voor kinderen en jongeren beter stroomlijnen en toegankelijker maken.
- Met de aanpak van overregulering wenst Vlaanderen meer ruimte te geven aan initiatieven van en voor kinderen en jongeren.

Het Vlaamse beleid bevorderde de participatie van kinderen en jongeren via het ondersteunen en betrekken van belangenorganisaties of organisaties die voor en met jongeren werken zoals de Vlaamse Scholierenkoepel, Cachet, Vlaamse Jeugdraad, Ambrassade, Arktos, Straathoekwerk, ... Het beleid consulteerde kinderen, jongeren, ouders en burgers over belangrijke thema's zoals onderwijs, diversiteit, ... De Vlaamse overheid financierde onderzoek naar participatie van kinderen en jongeren. De Zorginspectie zag toe op de rechten van jongeren in de jeugdzorg, waaronder het recht op participatie. En via good-practices moedigde Vlaanderen de lokale overheden aan de lokale jeugdleden meer slagkracht te geven.

8.1. Nood aan brede kijk op 'jong zijn' blijft

In het advies bij het JKP 2015 - 2019 drukten we onze bezorgdheid uit over een te klassieke invulling van 'jong zijn'. De acties in het JKP beperkten zich voornamelijk tot buurtsport, jeugdwerkorganisaties, toerisme en de Kunstendag. Ook het tussentijds rapport beperkt zich tot deze acties.

Uiteraard zijn deze acties waardevol. Maar wanneer Vlaanderen ruimte en condities wilt creëren om kinderen en jongeren te laten 'jong zijn' dan moet ze haar scoop verbreden. Het is belangrijk om het actorschap en het burgerschap van minderjarigen ook op andere terreinen expliciet te ondersteunen, te erkennen en drempels te detecteren.

'Jong zijn' neemt vandaag heel diverse vormen aan. De uitdaging bestaat erin om deze diversiteit keer op keer voor ogen te houden en na te gaan hoe de verschillende beleidsniveaus hier samen ondersteunend kunnen werken.

- Wat met de ondersteuning van jonge mantelzorgers, bijvoorbeeld, die dagelijks voor de zorg van een ouder, grootouder of ander familielid instaan?
- Wat met de ondersteuning van nieuwkomers die soms eerst op verschillende plaatsen in ons land verblijven vooraleer zij zich definitief kunnen vestigen?
- Wat met het vrijetijdsaanbod voor kinderen en jongeren met een beperking? Slagen we er bijvoorbeeld in om het meer specifieke aanbod te laten aansluiten en te laten samenwerken met het meer algemene aanbod?

8.2. Laat het jeugdwerk jeugdwerk zijn

De confrontatie met de dreigende radicalisering van een beperkte groep jongeren stelt ons voor grote uitdagingen. Heel wat actoren, maar vooral scholen en jeugdwerkorganisaties, worden gevraagd hierin een actieve rol op te nemen. Dat is niet onlogisch, maar is tegelijk niet zonder gevaar.

Jeugdwerkorganisaties worden door Vlaanderen aangemoedigd om op een positieve manier met hun jongeren te blijven omgaan. Ze worden aangesproken om zoveel mogelijk kwetsbare jongeren aan boord te houden en hen volop te laten participeren aan het jeugdwerk en de samenleving. Via deze positieve preventieve insteek respecteert Vlaanderen haar belofte: 'jongeren volop te laten jong zijn, met respect voor ieders belang'.

Recente signalen leren ons dat deze positieve insteek vandaag soms onder druk komt te staan. Jeugdwerkorganisaties riskeren niet langer als jeugdwerkorganisaties benaderd te worden maar als organisaties die radicaliserende jongeren moeten meehelpen opsporen en detecteren. Deze pre-pressieve benadering van jeugdwerk staat op gespannen voet met de open en positieve preventieve benadering van vele jeugdwerkorganisaties.

Het is belangrijk om ons van dit spanningsveld bewust te zijn en op zoek te gaan naar een evenwicht tussen een welzijnsbeleid en een veiligheidsbeleid dat de eigenheid van alle betrokken actoren erkent.

8.3. Overstijg het projectniveau van kinder –en jeugdparticipatie

Vlaanderen investeerde de laatste jaren in organisaties, onderzoeken, consultatierondes en projecten om de stem van kinderen en jongeren luider te laten klinken en meer te laten doorwegen bij beslissingen.

Nog geen verworven recht

Het Kinderrechtencommissariaat stelt, via zijn klachtenlijn, dagelijks vast dat het recht op participatie nog geen verworven recht is. In tal van beleidsdomeinen worden dagelijks beslissingen genomen die het leven van kinderen en jongeren meebepalen, zonder de kinderen (en/of hun ouders) daarbij volwaardig te consulteren.

Aandacht voor kinder- en jeugdparticipatie is een dagelijkse opdracht voor alle instanties die voor en met kinderen werken of in naam van kinderen beslissingen nemen.

Lokale aanmoediging? Meer dan nodig

Het onderzoeksrapport 'Eenmeting jeugdbeleid in lokale besturen' illustreert dat aanmoediging van lokale besturen op het vlak van kinder- en jeugdparticipatie hoogst nodig is. Lokale jeugdraden zien hun impact op het lokale beleid slinken. Ook andere lokale adviesraden worden minder betrokken bij lokale beleidsbeslissingen.

We betreuren dat het Vlaamse Parlement zich niet geschaard heeft achter het 'Stemrecht op 16 jaar' -voorstel van de Vlaamse Jeugdraad en andere actoren. Stemrecht op 16 jaar zou jongeren toelaten volwaardiger te participeren aan de samenleving en jongerenthema's meer op de agenda te laten wegen.